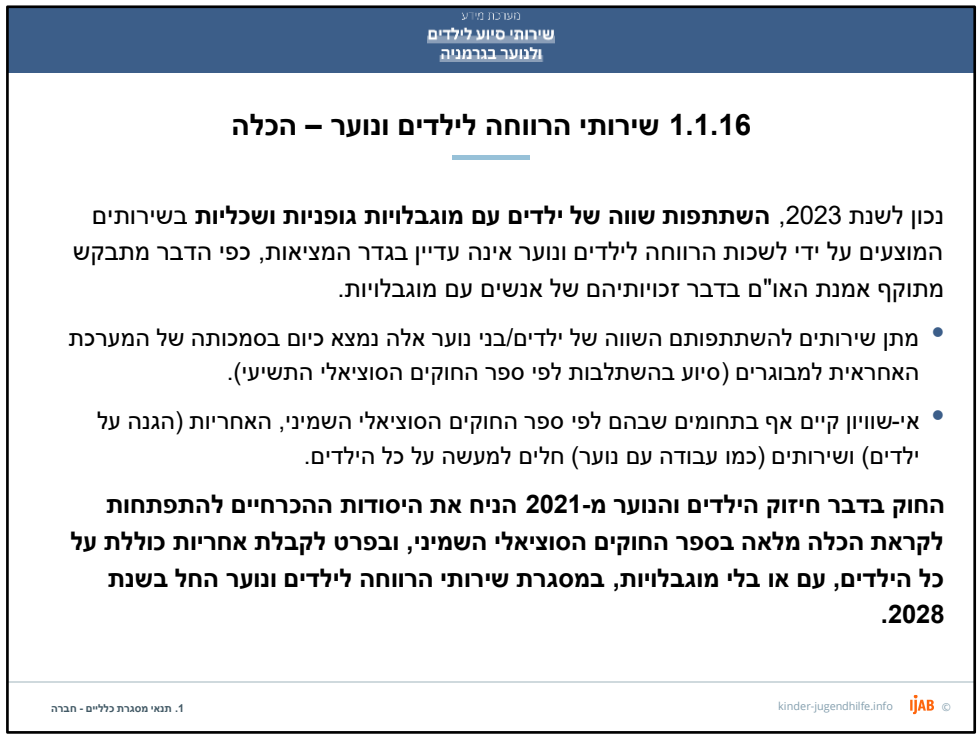

1.1.16 שירותי הרווחה לילדים ונוער – הכלה

במרץ 2009, גרמניה אישררה את אמנת האו"ם בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות ובכך התחייבה לשמור על זכויות האדם הנזכרות בה, הנוגעות בעיקר למאבק באפליותם של אנשים עם מוגבלויות. מאז, אמנת האו"ם הינה חלק מהחוק הגרמני וכל הגופים הציבוריים מחויבים ליישמה, בין היתר את העיקרון הנוגע במסעיף 7, פסקה 1 באמנה – ילדים עם מוגבלויות, המחייב "[לנקוט] בכל אמצעים הנדרשים כדי להבטיח שילדים עם מוגבלויות יוכלו ליהנות מכל זכויות האדם וזכויות היסוד באופן שווה לילדים אחרים". בשנים החולפות, המאמצים שנקטו בנושא התמקדו בהשתתפות שווה בטיפול רפואי ובחינוך. הואיל והמדינות הפדרליות אחראיות לתחום החינוך, הדרך בה מיושמת השתתפותם השווה של ילדים ובני נוער עם מוגבלויות במערכת החינוך (= הכלה בחינוך) עשויה להיות שונה ממדינה למדינה. לסיכום ניתן לקבוע כי היישום נמצא עד כה בפיגור ניכר ביחס לציפיות.

ישנו מכשול עיקרי ליישום שירותי רווחה בעלי אוריינטציה להכלה לילדים ובני נוער: למרות שתפקידם של שירותי הרווחה לילדים ונוער (סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני) חל באופן אוניברסלי על כל הילדים ובני הנוער – קרי גם על ילדים ובני נוער עם מוגבלויות – צעירים עם מוגבלות גופנית או שכלית מודרים כיום במידה רבה מקבלת שירותי הרווחה. הרקע לכך הוא קו המפריד באופן שיטתי בין השירותים הניתנים על ידי המערכת להשתתפות אינדיבידואלית בחברה: ילדים ובני נוער זכאים לתמיכה משירותי הרווחה לילדים ונוער אך ורק אם הם סובלים או נמצאים בסיכון למוגבלות נפשית. אם הם סובלים או נמצאים בסיכון לליקוי גופני ו/או שכלי, הם יהיו בתחום האחריות של מערכת הסיוע בהשתלבות על פי ספר החוקים הסוציאלי השמיני, התומכת גם בכל המבוגרים עם מוגבלויות. חקיקת החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער ב-2021 הניחה את היסודות למיזוג שירותי הרווחה לילדים ונוער עם הסיוע בהשתלבות לכל הצעירים תחת קורת גג אחת של שירותי הרווחה לילדים ונוער והגדירה את השלבים ליישומם במסגרת ספר החוקים הסוציאלי השמיני. בתור מועד אחרון ליישום החוק נקבע ה-1 בינואר 2028, אם כי הוא מותנה בחקיקה ופרסום של חוק פדרלי עד ה-1 בינואר 2027, לכל המאוחר, שיגדיר כללים ספציפיים לגבי קהל היעד הזכאי לקבלת שירותים, סוג והיקף השירותים, חלוקת העלויות והתהליך עצמו.

נכון להיום, הפרדת האחריות בין שירותי הרווחה לילדים ונוער והסיוע בהשתלבות לצעירים עם מוגבלות גופנית ושכלית גורמת לכך ששני הצדדים מכריזים שהעניין אינו בתחום סמכותם. גם אפליה היא עניין שבשגרה: למרות שילדים עם מוגבלות גופנית או שכלית נתונים באופן עקרוני לסיכונים גדולים בהרבה לרווחתם, לעיתים קרובות המדינה מתעלמת מהם בכל הנוגע למילוי חובתה להגן עליהם (סעיף 8א בספר החוקים הסוציאלי השמיני). חובה זו חלה על המדינה ביחס לכל הילדים ובני הנוער באופן שווה. הסיבה לכך היא שלעיתים קרובות אנשי המקצוע בתחום לא עברו הכשרה מתאימה לזיהוי והתמודדות עם סיכון אפשרי לרווחת הילד. השירותים הסטנדרטיים המוצעים לכל הילדים ובני הנוער באופן שווה על ידי התשתית של שירותי הרווחה לילדים ונוער (כמו מעונות יום לילדים או תוכניות לעבודה עם נוער) עדיין אינם מתחשבים מספיק בהיבט ההכלה. בעוד שמיזוג תחומי האחריות מתוכנן לשנת 2028, החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער מ-2021 נועד להביא את התחומים הללו להתחיל בהתפתחות לקראת הכלה כבר כיום (ראו שקופית 3.2.4).

לקריאה נוספת

Deutsches Institut für Menschenrechte (DIMR) (2019). Wer Inklusion will, sucht Wege – Zehn Jahre UN-Behindertenrechtskonvention in Deutschland, Analyse der Monitoring-Stelle UN-Behindertenrechtskonvention; online: https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/ANALYSE/Wer_Inklusion_will_sucht_Wege_Zehn_Jahre_UN_BRK_in_Deutschland.pdf (last accessed: 31 May 2023).
Paritätischer Gesamtverband (2017): Zur Integration der Eingliederungshilfen für junge Menschen ins SGB VIII – Kinder- und Jugendhilfe. Online: https://www.der-paritaetische.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/doc/inklusion-SGBII_web.pdf (last accessed: 10 July 2023).
Schönecker, Lydia/Müller-Fehling, Norbert (2019). Gleiches Recht für alle! Vielfalt und Besonderheiten einer Inklusiven Kinder- und Jugendhilfe. In: von zur Gathen, Marion/Meysen, Thomas/Koch, Josef (eds.). Vorwärts, aber nicht vergessen! Entwicklungslinien und Perspektiven in der Kinder- und Jugendhilfe. Weinheim, p. 97–105.
Schönecker, Lydia (2017). Inklusive Weiterentwicklung der Kinder- und Jugendhilfe – Von der Konstruktion zweier Hilfesysteme unter einem Dach und den dafür zu betrachtenden Zwischenräumen. Das Jugendamt (JAmt) 10, p. 470–475.